

ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ДО НОВИХ УМОВ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ
ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Вашак О.О.

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної освіти
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка

Анотація. У статті приділяється увага проблемі адаптації дітей старшого дошкільного віку до нових умов освітнього простору закладу дошкільної освіти. Розкрита роль природних закономірностей психофізичних якостей та вікових особливостей дошкільників. Визначено основне поняття «адаптація».

Ключові слова. Діти старшого дошкільного віку; адаптація; період адаптації; заклад дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Сучасна модернізація освіти в Україні передбачає гуманізацію цілей та нових демократичних підходів до всебічного розвитку дітей. Дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою системи безперервної освіти. Найголовніші завдання які стоять перед педагогами полягають у тому, щоб надати обов'язкову дошкільну освіту дітям, які досягли п'ятирічного віку та підготувати їх до подальшого навчання у школі.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Пошуки теоретиків і практиків у царині оновлення змісту дошкільної освіти, створення психолого-педагогічних умов оптимального розвитку дітей у закладах дошкільної освіти та родині, розробок освітніх технологій були висвітлені у працях Л. Артемової, Т. Алексеєнко, І. Бежа, А. Богуш, С. Ладивір, З. Плохій, Т. Поніманської, В. Оржеховської, К. Щербакової та ін.

Дослідження процесу адаптації дітей до закладу дошкільної освіти як наукова проблема була розкрита такими вченими як Н. Аксаріна, Н Ватутіна, Л. Голубева, О. Кононко, Р. Тонкова-Ямпольська та ін. Вивчення комплексної взаємодії педагогів, психологів, медиків і батьків у період адаптації дитини вивчалось А. Атанасовою-Вуковою, Л. Голубевою, Г. Гридневою та ін.

Вимоги щодо реформування дошкільної освіти відображені в Законі України «Про дошкільну освіту» (2001 р.) та Стандарті дошкільної освіти в Україні (2021р.) [1, с.33; 4, с.10]. Так, у Законі України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу», постала проблема надання обов'язкової дошкільної освіти всім дітям п'ятирічного віку. Для її розв'язання передбачається запровадження різних форм охоплення дітей дошкільною освітою, зокрема, через організацію груп повного або короткотривалого перебування у закладах дошкільної освіти різних типів, форм власності, з різним режимом роботи, в тому числі сезонним, а також груп підготовки до школи при загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладах, соціально-педагогічного патронату.

Відтак, для кожної сім'ї чи родини яка має дитину старшого дошкільного віку постала нагальна проблема адаптації дитини до нових умов життя. Адже, незадовільні соціально-економічні умови життя значної частини батьків, суттєво вплинули на визначення родиною, коли саме потрібно розпочинати навчання дітей у закладах дошкільної освіти. У цьому контексті постає проблема адаптації дітей старшого дошкільного віку, які з різних причин майже або зовсім не відвідували заклад.

Мета статті полягає у висвітленні важливих аспектів проблеми адаптації дітей старшого дошкільного віку до закладу дошкільної освіти та підготовки їх до подальшого навчання у школі.

Виклад основного матеріалу. Сучасна тенденція раннього залучення дітей до навчання в школі з 6 років, або навіть з 5 років, загострила проблему як психологічної, фізичної, соціальної готовності дітей до систематичного

шкільного навчання, так і адаптації їх до умов закладу дошкільної освіти, який вони до цього часу не відвідували. Йдеться про підготовку дітей до школи та надання їм рівних з однолітками стартових умов для подальшого життєвого успіху. Тому, організовуючи роботу на перших етапах переходу обов'язкової дошкільної освіти п'ятирічних дітей, необхідно ознайомити всіх педагогів, які працюють з дітьми цього віку з основними напрямками реформування дошкільної освіти.

Численні наукові дослідження доводять, що функціональна готовність дитини до систематичного навчання передбачає ступінь зрілості провідних систем організму дитини, зокрема центральної і вегетативної нервової системи, кістково-м'язової системи, серцево-судинної системи, дихальної та ін. Так, у дітей, організм яких є біологічно незрілим, впродовж навчального процесу є помітні напруження зорового, опорно-рухового апаратів, серцево-судинної системи. Ігнорування природних закономірностей психофізичних якостей та вікових особливостей таких дітей, на думку вчених, не дозволяє їм успішно увійти в систему систематичного шкільного навчання і приводить до різноманітних проблем подальшого розвитку.

У період адаптації, у дітей можна спостерігати порушення емоційного стану, погіршення сну, апетиту, підвищенням захворюваності. Адже більшість сімей не приділяють достатньої уваги таким основним режимним процесам п'ятирічних дітей як постійний режим дня. Окрім того, по-різному трактуються поняття активного та пасивного відпочинку дітей. Не завжди доцільно заповнюється життєвий та пізнавальний простір дитини. Тому соціально-психологічна адаптація у різних дітей відбувається по-різному, відповідно до віку, типу вищої нервової діяльності, стану здоров'я, стилю виховання в сім'ї, родинних взаємин, рівня розвитку у дитини ігрових навичок, її контактності, доброзичливості, емоційної залежності від матері тощо. Адаптуватися до нових умов повинен допомогти дитині вихователь у тісній співпраці з батьками [2, с.34].

Зауважимо, що коли дитина починає відвідувати ЗДО, це не тільки нові для неї умови життя і діяльності, режиму і харчування, а й нове спілкування, нові взаємини, обов'язки. Тому, на думку фахівців, це дуже напружений період, який потребує від кожної дитини активних психологічних і фізичних форм пристосування.

Опиняючись у нових соціальних умовах, дитина стикається з новим для себе соціальним середовищем, зміною звичного способу життя. У цей час можуть спостерігатися неадекватні прояви поведінки, які пов'язані з новими вимогами соціуму та умовами, які змінилися. Дітям важко самотійно та успішно подолати різні стресові ситуації. Тому процеси адаптації постають головною проблемою дитини в закладі дошкільної освіти і вони виступають критерієм подальшої гармонійної соціалізації особистості.

У психолого-педагогічній науці розглядають поняття «адаптації» або пристосування організму до нових умов, що включає широкий спектр індивідуальних реакцій, які залежать від психофізіологічних та індивідуальних особливостей дитини, сімейних стосунків та низки життєвих обставин [3, 14-15]. Для дитини дошкільного віку це новий, ще невідомий простір, нове оточення і нові стосунки; потрапивши сюди, дитина змушена до всього пристосовуватися. Для того, щоб сформувалися механізми саморегуляції, які дозволять пристосуватися до нових умов, дитині потрібно відчувати себе захищеною.

Експериментальні дослідження Н. Ватутіна, І. Дубровіна, О. Кононко, С. Нечай та ін. свідчать про те, що пристосування дитини до нових умов буде відбуватися значно легше за умови включення дитини в різні види діяльності. Найважливіша, це спілкування з однолітками, вихователями, дорослими. Хорошим стимулом до цієї діяльності буде активне залучення дитини до музично-театралізованої, предметно-практичної та ігрової діяльності. У процесі проведення таких занять, діти як правило, стають більш розкутими, не замкненими та позитивно емоційно налаштованими на подальше перебування у групі.

На нашу думку, доцільно використовувати адаптаційно-розвивальні можливості ігрової діяльності та спрямовувати на розвиток у дітей соціальних емоцій і мотивів поведінки, вмінь орієнтуватись у новому соціальному середовищі, пристосовуватися до його вимог та опановувати нові соціальні ролі й стосунки.

Основні освітні завдання щодо організації освітнього простору та перспективи розвитку дітей старшого дошкільного віку представлені у програмі «Впевнений старт». У документі розкрито вимоги до практиків та, з урахуванням кращих, у наш час теоретичних досліджень і методичних рекомендацій, пропонується фахове змістове наповнення різних видів роботи з дітьми [5, с.3].

Першими вихователями дітей є сім'я, родина. Тому у програмі «Впевнений старт» сім'ю визнано основною соціальною інституцією, відповідальною за якісну підготовку дітей до оволодіння життєвою компетентністю. Оскільки сім'я обирає доступну для себе форму здобуття дітьми дошкільної освіти, вона має право розраховувати на кваліфіковану допомогу держави у реалізації конституційних прав і гарантій щодо рівних умов отримання дітьми якісної, доступної освіти вже у передшкільний період свого життя.

Такий підхід повинен ґрунтуватися на ідеях оптимального використання педагогами можливостей кожного вікового етапу для повноцінного розвитку особистості, її творчого потенціалу, прагнення до самореалізації, враховуючи її специфічність й самоцінність. Згідно з цим підходом дошкільний заклад повинен створити всі необхідні умови для формування життєвої компетентності дітей.

Висновки і перспективи останніх досліджень. Таким чином, питання надання професійної допомоги щодо адаптації дитини до нових умов, забезпечення її спокою та захищеності, повноцінного психоемоційного та соціального добробуту мають бути своєчасно вирішені закладом дошкільної

освіти. Проте, як показує практика, робота вихователів з дітьми старшого дошкільного віку потребує певної узгодженості та доопрацювання.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Вікова та педагогічна психологія: [навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін.]. – К. : Просвіта, 2001. – с. 360
3. Дошкільна освіта : словник-довідник : понад 1000 термінів, понять та назв / упор. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2010. – С. 14-15
4. Закон України «Про дошкільну освіту». – К. : Ред. Журналу «Дошкільне виховання», 2001. – С.4-33
5. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку (6-й рік життя) «Впевнений старт» / [кер. проекту Жебровський Б.М.]. – Київ : Богдана, 2010. – 99 с.
6. Обов'язкова освіта дітей старшого дошкільного віку: форми здобуття, організація і зміст роботи: Збірник методичних матеріалів / [авт.-упоряд. : О. П. Долинна, А. П. Бурова, О. В. Низковська, Т. П. Носачова]. – Тернопіль: Мандрівець, 2011. – 480 с.